

Virpi Hämeen-Anttila

Kadonnut perintö

Karl Axel Björkin
tutkimuksia, osa 12

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Taiteen Keskustoimikunta ja Otavan Kirjasäätiö ovat tukeneet tämän teoksen kirjoittamista.

© Virpi Hämeen-Anttila ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2025

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

ISBN 978-951-1-46261-3

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2025

Hän oli odottanut tapaamista koko päivän. Tällä kertaa Irene ei halunnut tulla hänen luokseen. Irene oli kirjoittanut hänelle, ettei tahtonut juoruavien naapureiden pilaavan heidän suhdettaan.

Hän ei ymmärtänyt, mitä Irene tarkoitti. Naapurithan tunsivat hänet. He kunnioittivat häntä. Totta kai hänellä oli oikeus seurustella tai jopa solmia uusi liitto, kun hän oli ollut niin pitkään leskimies.

Hän oli ollut yksinäinen. Yksinäisyys ei ollut koskaan ollut hänelle helppoa, mutta ensin se oli tuntunut siedettävältä. Sitten se oli alkanut hiljalleen kalvaa häntä. Ei hän halunnut enää uutta perhettä ympärilleen, mutta hän kaipasi seuraa. Hänellä oli työssä tuttuja, mutta miesten kanssa hän ei voinut puhua siten kuin hän puheli nyt Irenen kanssa.

Hän oli tuntenut yksinäisyytensä syvenevän, kun hänen tyttärensä meni kihloihin. Hän ei saanut itseään pitämään tulevasta vävystä, ja hän ihmetteli mitä tytär näki nuhjuisessa taiteilijanplantussa. Ei vanhemman ja lapsen välille tullut suorastaan riitaa, mutta kylmyyttä ja etäisyyttä kuitenkin. He lakkasivat ymmärtämästä toisiaan. Tytär ei osannut kuvitella, miten haikea ja lohduton hänen olonsa oli iltaisin, ja se loukasi häntä.

Ei hän voinut olla olemassa pelkästään tyttärtään varten. Ei hän halunnut paneutua arkkuun odottamaan kuolemaa, kun elämä saattoi vielä tarjota niin paljon.

Ja se vävytulokas. Hän ei sietänyt miestä silmissään. Tämä kärkkyi selvästi hänen rahojaan. Irene oli sanonut niin, ja Irene tiesi mistä puhui.

Irene ymmärsi häntä täydellisesti. Vain Irene osasi lievittää hänen suruaan.

Hän pelkäsi, että tytär koettaisi saada hänet luopumaan Irenestä. Siksi hän vaikenä Irenestä silloin harvoin, kun tapasi tytärtä. Tytär aavisteli silti jotakin, eikä se ollut ensinkään mukavaa.

Hän kysyi neuvoja Ireneltä. Tämä tiesi aina, mitä tehdä. Irene ajatteli hänen parastaan. Irene oli omistautunut hänelle, ja se lämmitti hänen mieltään.

Irene vahvisti hänen uskoaan siihen, että hänen elämänsä oli vasta alkamassa, ja ne jotka tahtoivat estää sen, olivat hänen vihollisiaan.

1.

Karl Axel Björk harmitteli sitä, että oli ottanut liian vähän aikaa matkaan. Hänen oli pitänyt poistaa tahra housuistaan ja sitten häivyttellä kankaasta täpätin tuoksua.

Lisäksi hänen Nikolainkadulta ottamansa vossikan hevonen oli omapäinen. Sitä tuntuivat kiinnostavan Helsingin katujen ja kauppapuotien joulukoristeet siinä määrin, että niitä piti tämän tästä seisahtua tarkastelemaan. Pysähdyksen aikana hevosen häntä nousi ja kiveykselle tipahti lantamöykky, ikään kuin hepo olisi tahtonut jättää paikalle näkyvän – ja tuoksuvan – merkin siitä, että arvosti kotikaupunkinsa somisteita.

Björk ei hennonut hoputtaa kuskia, vaikka pelkäsi myöhästyvänsä. Hän ei myöhästynyt mielellään mistään, saati sitten tulevan appensa Gustav Axelskiöldin järjestämiltä kutsuilta.

Joulunaika oli päättymässä, mutta jäljellä oli vielä yksi erityinen juhla, nimittäin loppiaisaatto. Silloin Axelskiöldit järjestivät aina tanssiaiset suvun jommankumman vanhimman päämiehen kotona.

Tällä kertaa olisi ollut Nils Axelskiöldin vuoro, mutta hänen taloudessaan oli puhjennut keuhkojen katarritauti. Näin ollen Gustav ja Charlotta Axelskiöld joutuivat valmistelemaan juhlan. Nilsin vaimo Ebba ja perheen sisäkkö olivat vuoteenomina, joten

Nils, hänen vanhempi poikansa Philip ja Philipin puoliso jäivät kotiin taudin tarttumisen vaaran takia. Vain Nilsin nuorempi poika Thomas ja hänen nuori Agnes-rouvansa osallistuisivat tanssiaisiin, sillä he olivat viettäneet joulunajan Agnesin isovanhempien luona Tukholmassa eivätkä olleet käyneet Nilsin luona.

Björk ei ollut pahoillaan Nils-sedän ja Philipin poissaolosta. He olivat aina katsoneet häntä nenänvarttaan pitkin, koska hän oli puoliksi suomalaista ja ”rahvaanomaista” sukua. Kihlaus Lisbetin kanssa ja siirtyminen Gustav-sedän liikeyrityksen palvelukseen ei ollut tyystin häivyttänyt vastenmielisyyttä, vaikka se ei enää ollutkaan näkyvillä. Nils-setä ja pikkuserkku Philip, mielestään siniverisimmät suvun jäsenet, eivät tohtineet uhmata klaanin matriarkkaa, isotäti Dagmaria, jolla oli hallussaan suuri omaisuus sekä miehensä että tanskalaisen isänsä perintönä. Lisbet oli ollut aina isotäti Dagmarin silmäterä, ja Björkin palauttaminen suvun yhteyteen oli ollut vanhan rouvan ajatus.

Thomas ei jakanut isoveljensä ylemmydentunnetta, vaan kohteli Björkiä lähes yhtä ystävällisesti kuin Lisbetiä ja Karstenia. Björk uumoili, että Thomas oli joutunut kärsimään siitä, että hän oli mennyt työhön appensa kirjapainoon eikä isänsä laivanvarustamoon. Karsten oli kertonut Björkille uskovansa, että Thomas ei halunnut ryhtyä Philipin alaiseksi, jos tarjolla oli itsenäisempi työpaikka.

Björkin mielestä Karsten saattoi hyvinkin olla oikeassa. Hän kuulosteli kuitenkin, sisälsivätkö Karstenin sanat vivahteen, joka kertoisi tyytymättömyydestä tämän omaa asemaa kohtaan. Karsten oli Gustav-sedän poika, mutta Björk oli lennähttänyt hänen ohitseen apulaisjohtajaksi edellisvuoden keväällä. Toki Björk oli kuusi vuotta vanhempi ja hänellä oli takanaan runsaasti lakitieteen ja hallintotieteen opintoja ja jopa tohtorin-

utkinto historian alalta, ja tämän lisäksi hänellä oli kokemusta työstä lähetystössä ja ministeriössä. Lisäksi hänestä oli tulossa Gustav-sedän vävy. Siitä huolimatta asia olisi voinut jäädä kai-velemaan. Siksi Björk oli tarkka siitä, ettei koskaan vähätel-lyt Karstenia vaan päinvastoin auttoi tätä saavuttamaan isänsä hyväksynnän.

Kun viimein päästiin perille Rehbinderintielle, Björk mak-soi nopeasti, kiirehti puutarhan poikki Axelskiöldien ovelle ja soitti kelloa. Samalla hän loi viimeisen arvioivan katseen vaat-teisiinsa. Hänellä oli yllään musta smokki, jota varten hän oli säästänyt rahaa ja johon hän oli yhtä tyytyväinen kuin yön-siniseen smokkiinsa, jonka hän oli hankkinut käytettynä. Hänestä frakkipuku oli liian hieno yksityistilaisuuksiin, ja hän huomasi, että Karsten oli alkanut ajatella samoin. Kun pikku-serkku tuli avaamaan ovea, hänelläkin oli smokki, mutta hänen solmukkeensa oli vielä auki.

– En osaa solmia tätä yhtä tyylikkäästi kuin sinä, hän sanoi Björkille. – Frakkisolmuke minulla on aina valmiiksi solmittu, mutta tämä ei. Voitko näyttää, miten se käy?

Björk naurahti. – Odot, riisun ensin päällystakkini ja kalossini.

Sisemmältä huoneustosta kuului iloista puheensorinaa, ja Lisbet tupsahti eteishalliin. Koska paikalla oli vain Karsten, hän halasi Björkiä lämpimästi. – Karl Axel! Ihana nähdä sinua pit-kästä aikaa!

– Ihana samaten nähdä sinua, ja muitakin, sanoi Björk ja vastasi halaukseen. – Vaikka mehän kävimme viikolla elävissä kuvissa, niin ettei se aika kovin pitkä ole.

– Yhtenä iltana! Jouluna oli niin mukavaa, kun tapasimme joka päivä ja juttelimme ihan kaikesta, mutta sitten isä raastoi sinut toimistoon tilikirjojen ääreen.

– Uusi vuosi tuo aina paljon tekemistä, puolustautui Björk ja keskittyi sitten viimeistelemään Karstenin solmukkeen. – Kas noin. Älä solmi liian tiukkaan, tai liian symmetrisesti. Pieni huolettomuuden vivahde kertoo, että olet herrasmies.

Karsten nauroi. – Mistä olet kaiken tuon oppinut?

– Sieltä täältä, sanoi Björk. Hän ei kehdannut paljastaa, miten tarkkaan oli tutkiskellut brittiläisten ja ranskalaisten herrojen pukeutumisen saloja.

Lisbet veti hänet käsipuolesta mukaansa. – Tulehan nyt. Isä ja äiti odottavat ja Ingrid ja Fredrik tahtovat tietää kaiken faaraoitien haudoista.

Björk seurasi kiltisti. Kaikki olivat kokoontuneet pieneen salonkiin. Siellä olivat Gustav-setä ja Lotte-täti, Lotte-täidin veli Hjalmar Montén ja tämän vaimo Vivian ja näiden lapset Fredrik, Ingrid ja Maria. Monténin sisarusten vieressä seisivat Thomas ja Agnes, ja Gustav-sedän toisella puolen sohvalla istui isotäti Dagmar, joka ensimmäisenä tervehti Björkiä. – Karl Axel, olet myöhässä, hän sanoi ja koputti lattiaa kävelykepillään. – Oletko unohtanut käytöstavat?

– Anteeksi, täti hyvä, mutta vossikkani vitkasteli matkalla, sanoi Björk ja antoi vanhalle rouvalle käsisuudelman. – Hevonen sai jostakin syystä päähänsä jäädä uneksimaan torin laitaan Stockmannin joulureklaamien eteen, eikä kuski ollut millään saada sitä liikkeelle.

– Ne ovat hienot reklaamit, sanoi Lisbet hymyillen. – Minäkin katselin niitä pitkään.

Björk sai anteeksi, ja Lotte-täti johdatti seurueen kohti pientä pöytää, jolle oli katettu alkujuomat. Lisbet kuiskasi Björkille, että laseissa oli kotitekoista omenaviiniä, johon oli tirautettu sekaan hiukan paloviinaa.

– Nostetaan vielä kerran maljat vuodelle 1923, sanoi Gustav-

setä. – Olkoon se meille kaikille suotuisa. Flora tuo kohta meille voileipiä, niin että jaksamme tanssia.

Kun uusi sisäkkö – edellinen oli avioitunut ja muuttanut pois – oli kattanut voileivät pienille pöydille, he istuivat nojatuoleihin ja sohville seurustelemaan. Kuten Lisbet oli ennustanut, Björkin viereen asettunut Fredrik alkoi puhua uudesta faaraon haudasta, jonka Howard Carter ja lordi Carnarvon olivat vuoden lopussa kaivaneet esille Egyptissä. Fredrik ja hänen sisarensa olivat saaneet serkuiltaan Ruotsista kuvalehden, jossa kerrottiin piirroksin ja valokuvin siitä, mitä haudoista oli löytynyt, ja koska Lisbetin serkut tiesivät, että historia oli Björkin erityistä alaa, he tahtoivat esittää kysymyksiä faaraon Tutankhamonista.

Björkillä oli onneksi tietoa faaraoiden maasta, ja hän selitti Monténin sisaruksille dynastioiden järjestystä, Egyptin uskontoa ja hallintotapaa ja lapsifaaraon Tutankhamonin asemaa. – Hän oli eriskummallisen faaraon Akhenatonin sukulainen, kertoi Björk. – Faaraon Akhenaton tahtoi kansan palvovan pelkästään Atonia, auringonjumalaa. Mutta Tutankhamonin nimi kertoo, että hän palautti Egyptin vanhan uskon. Siinä oli useita jumalia, joista Amon oli tärkein. Mutta hän ei hallinnut kauan, ja hänen hautansa on pieni faaraon haudaksi, vaikka sieltä on löytynyt paljon kalleuksia.

– Onko totta, että faaraot menivät naimisiin sisartensa kanssa? kysyi Ingrid.

– Kyllä vain. Se johtui siitä, että heitäkin pidettiin jumalina. Ei jumala voi avioitua kuin toisen jumalan kanssa.

– Hirveää, puuskahti Maria.

Björk hymähti. – Monet Euroopan kuningassuvuistakin ovat avioituneet lähisukulaisten kanssa. Se ei ole lainkaan terveellistä. Jälkeläisistä tulee helposti sairaalloisia. Ja ennen kuin kysytte sitä, pikkuserkut eivät ole lähisukulaisia, eikä

Axelskiöldin suvussa kulje perintönä tietääkseni vakavia sairauksia. Mutta pikkuserkkujen lasten ei ehkä kannata enää hakea puolisoa samasta suvusta.

Hän lisäsi, että Tutankhamonista kuultaisiin varmasti lisää.
– Olen lukenut ulkomaisista lehdistä, että Egyptistä on tulossa Englannissa oikea muotivillitys. On egyptiläisiä koruja, vaatteita ja huonekaluja, ja teatterinäyttämöllä esiintyy faaraoita ja muumioita.

– Niinkö? ihastui Maria. – Minusta egyptiläiset vaatteet ovat hienoja.

– Minä en pidä lainkaan muumioista, sanoi Ingrid väristen.
– Ne näyttävät pelottavilta valokuviissa. Sarkofaageissakin on jotakin kauheaa. Ne tuijottavat silmät...

– Minusta sarkofaagit ovat upeita, sanoi Fredrik. – Mutta on erikoista, että faaraiden ajateltiin tarvitsevan manan majoilla paljon kaikenlaista tavaraa, ja palvelijoitakin.

– Monet kansat ovat haudanneet vainajien mukana esineitä, joita he ovat eläessään käyttäneet, sanoi Björk. – Soturien haudoissa on ollut miekkoja ja naisten haudoissa koruja. Ja lapsille on annettu mukaan leluja.

Tämä kiinnosti kuulijoita, ja Fredrik ja tytöt alkoivat kysellä toisiltaan, mitä he tahtoisivat hautaansa vierelleen.

– Mitä te puhutte? ihmetteli Lisbet, joka kuuli lopun keskustelusta. – Suunnittelette omia hautojanne? Keksikää jotakin iloisempaa. Kerrohan, Fredrik, minkälaista musiikkia olet tuonut tällä kertaa tanssiaisiiin. En tahdo soittaa kaiken aikaa, koska silloin en voi tanssia.

– Toin tietenkin Straussin valsseja, sanoi Fredrik. – Ja fox-trottia ja muuta uutta ja hupaisaa kahden äänilevyn verran. Ei tangomusiikkia tällä kerralla. Säästetään se vapun juhlimiseen. Taikka sinun ja Karl Axelin häihin.

Monténin perhe omisti gramofoonin, jonka Fredrik toi mukanaan aina, jos oli luvassa tanssimista. Gustav-setä oli luvannut ostaa keväämmällä samanlaisen soittokapineen. Karsten oli anellut sitä jo pari vuotta syntymäpäivälahjakseen, mutta Lisbet oli viime aikoina esittänyt, että hänelle olisi gramofoonista hyötyä musiikkiopinnoissaan, ja se oli ratkaissut asian. Gramofoonit olivat toistaiseksi kalliita eikä niitä ollut paljon saatavilla. Suomesta puuttui paljon uudenaikaisia tavaroita, joita Björk oli nähnyt joka puolella Englannissa ja Saksassa.

Fredrik nousi saman tien ja lähti järjestämään gramofoonia kuntoon. Torvi piti panna paikalleen, ja kampi ja teräsneula samaten. Neuvoja tarvittiin monta yhtä iltaa varten, koska ne kuuluivat nopeasti ja tylsyttyään vaurioittivat äänilevyä.

Karsten meni auttamaan Fredrikiä, ja Björk jäi Monténin tyttöjen ja Lisbetin seuraan. Ingrid kumartui äkkiä lähemmäs ja sanoi: – Minulla on sinulle asiaa, Karl Axel. Eräs ystävättäreni tarvitsee neuvoja. Olen kertonut hänelle sinusta, ja hänestä tuntuu, että voisit auttaa häntä. Kukaan muu ei siihen pysty, hän sanoo.

– Niinkö? Minkälainen ongelma hänellä on?

– Se on aika pitkä tarina. Olisi paras, jos voimme puhua siitä, kun istutaan ruokapöytään.

– Kyllä se käy, sanoi Björk.

– Olen järjestänyt niin, että Ingrid istuu toisella puolellasi, sanoi Lisbet.

Kun loppiaisjuhlan osallistujat nousivat ylös ja siirtyivät suureen saliin, Björk mietti, mitä neuvoja Ingridin ystävä mahtoi tarvita. Saattoi olettaa, että kysymys oli rikoksesta, sillä kun Björk oli tutkinut edellistä tapaustaan, Lisbet ja Karsten olivat kertoneet Monténin sisaruksille Björkin salapoliisiharrastuksesta. Muutoin oli ollut vaikeata selittää, miksi Björkin isä

Magnus, Gustav-sedän serkku, oli kohdannut äkillisen kuoleman, ja miksi muutaman viikon päästä käytäisiin oikeutta siitä, minkä rangaistuksen saisi mies, joka oli murhan takana.

Nuorten Monténien kunniaksi oli sanottava, että he eivät olleet alkaneet udella Björkiltä mitään. Se oli ollut Björkille helppotus. Tapaus oli käynyt monella tavoin hänen hermoilleen. Isän kohtalo ja siihen liittyvät tapahtumat vaivasivat häntä edelleen. Tosin se, että hän oli joutunut kohtaamaan vanhat painajaisensa, oli lopulta tehnyt hänelle hyvää, koska hän oli viimein päässyt irti avuttomuuden ja pelkuruuden tunteesta, joka niihin liittyi.

Kuitenkaan hän ei voinut puhua näistä muistoista ja tunteista suoraan muiden kuin Frans Valkaman kanssa. Vaatitsi vielä henkistä painiskelua, ennen kuin hän saattaisi kertoa kaiken Lisbetille.

Tanssiminen sai hänet unohtamaan joksikin aikaa raskaat ajatukset, sillä hän nautti musiikista ja oli hyvä tanssija. Vain kaikkein uusimmat muotitanssit, kuten charleston, sujuivat häneltä huomattavasti paremmin, mutta syy oli se, ettei niitä vielä tanssittu Suomessa eikä hän ollut saanut harjoitusta. Foxtrot, etenkin nopeasti tanssittuna ja askeleita vaihdellen, oli hänen suosikkinsa. Koska Lisbet oli siinä lähes yhtä etevä kuin hän, he pitivät tanssilattiaa hallussaan, kun Fredrik asetti gramofoniin harvinaisen äänilevyn, jolla soitettiin pianolla jazz-musiikkia. Kyllä Björk piti valssistakin, joka antoi hänelle tilaisuuden tanssittaa Lisbetin lisäksi Monténin sisaruksia. Thomasin vaimo Agnes oli ainoa, joka ei tanssinut. Hän oli siunatussa tilassa, vaikka se ei hänestä vielä kovin paljon näkynyt, eikä hän uskaltanut tanssia siitä pelosta, että olisi kompastunut.

Isotäti Dagmar istui suurimman osan aikaa paikallaan, katseli heitä ja naputti kepillä tahtia, mutta hän suostui tanssahte-

lemaan jonkin aikaa poloneesia Björkin parina, kun Lisbet oli asettunut pianon ääreen. Vanha rouva oli virkistynyt paljon hoidoista, joita hänen uusi lääkäriinsä oli hänelle määrännyt, ja hän kävi joka päivä kävelyllä myös talvisaikaan. Hänen jalkansa muistivat hyvin vanhan ajan hovitantsseja ja valssikin menetteli, mutta foxtrot oli hänestä peräti ihmeellistä.

Tanssimisen jälkeen he siirtyivät jälleen salonkiin, koska salin pitkä ruokapöytä piti kantaa paikalleen ja kattaa sille loppiaisen juhla-ateria. Lotte-täti ja Lisbet menivät avuksi, ja Fredrik sai tilaisuuden jatkaa Björkin kanssa keskustelua Egyptin kaivauksista ja sen toteuttajista. Thomas ja Agnes liittyvät heidän seuraansa. Kävi ilmi, että heitäkin kiinnostivat faaraot ja muumiot.

– Jonkun pitäisi kirjoittaa romaani Tutankhamonista, sanoi Agnes.

– Eiköhän joku kirjoitakin, ennen pitkää, sanoi Björk hymyillen.

Loppiaisaaton illallinen oli runsas ja takasi, että he istuivat pöydässä pitkään. Björk keskusteli vilkkaasti Lisbetin kanssa, kun he nauttivat mätileipäsiä ja lihalientä, mutta kun siirryttiin haukifileisiin ja perunasoseeseen, Björk kääntyi Ingridin puoleen ja kysyi, minkälainen pulma hänen ystäväntärellään oli.

– Margareta on minua kahdeksan vuotta vanhempi, niin että hän on meille vähän niin kuin isosisko, sanoi Ingrid. – Hän oli kahden vuoden ajan minun ja Marian kotiopettaja ja asui meillä, kun olimme vielä lapsia. Sitten hän suoritti maisterin tutkinnon ja meni tyttölyseoon opettajattareksi, ja sen jälkeen hän kihlautui herra Söderlundin kanssa. Siitä oikeastaan alkoivat hankaluudet.

Björk nyökkäsi ja odotti jatkoa.

– Se ongelma, sanoi Ingrid huokaisten, – on Margaretan isä, Elmer Nyqvist. Tarkemmin sanottuna isävainaja. Hän kuoli marraskuun lopussa. Se oli hyvin ikävä tapaus, sillä isä päätti itse päivänsä. Hän otti ison annoksen unilääkettä kirjoitettuaan ensin Margaretalle omituisen kirjeen. Tähän voisin lisätä, että Margareta ei puhu tästä mielellään, koska ihmiset suhtautuvat nurjamielisesti itsemurhiin.

– Se on totta, sanoi Björk. – Epäileekö neiti Nyqvist, että isän kuolemaan liittyy jotakin hämärää?

– Näin on. Mutta asiassa on muutakin. Paljon muuta. Isällä oli selvästi jokin salaisuus, ja Margareta epäilee, että se liittyy johonkuhun naiseen. Hän uskoo, että isällä oli naisystävä, joka vaikutti siihen, ettei isä enää halunnut pitää yhteyttä Margaretaan. Sitten kun isä kuoli ja Margareta meni hänen asuntoonsa, joka oli hänen entinen lapsuudenkotinsa, hän huomasi, että sieltä oli hävinnyt kaikki arvokas tavara. Isän pankkitililläkään ei ollut rahaa kuin muutama lantti, ja kuitenkin hän oli myynyt osuutensa liikkeestä, jonka hän oli omistanut. Jopa hänen asuntonsa oli kiinnitetty lainaa vastaan. Margareta joutuu nyt myymään sen lainan maksamiseksi. Ja isä oli kuitenkin ollut varakas mies.

– Hän siis uskoo, että naisystävä vei hänen isänsä rahat?

– Kyllä. Ja vaikka tämä nainen ei olisikaan surmannut Margaretan isää, hän vaikutti siihen, että isä päätti päivänsä.

– Nuo ovat hyvin vakavia asioita, sanoi Björk. – Eikö ystävättärenne ole kääntynyt poliisin puoleen?

Ingrid pudisti päätään. – Hän ei voi todistaa mitään. Jos isä on antanut omaisuutensa jollekulle naiselle omasta tahdostaan, mitä Margareta voi tehdä? Hän toki odotti, että olisi perinyt jotakin, mutta isällä ei ollut lain säätämää velvollisuutta säästää omaisuuttaan häntä varten. Hän on kuitenkin pahoillaan siitä,

että isä työnsi hänet pois luotaan, ja hän tahtoi tietää, mitä todella tapahtui. Ja hän ajatteli, että sinä voisit auttaa häntä.

– Ehkä voinkin, sanoi Björk. – Vaikka minulla ei ole koskaan ollut tällaista tapausta. Minun täytyy tavata neiti Nyqvist ja kuulla kaikki yksityiskohdat.

Ingrid näytti tyytyväiseltä. – Minä voin järjestää sen.

2.

Neiti Margareta Nyqvist asui Yrjönkadulla numerossa 23, ja Ingrid oli sopinut, että Björk vierailisi siellä loppiaisen jälkeisellä viikolla torstai-iltapäivänä. Silloin neiti Nyqvist pääsi opetustoimestaan aikaisemmin ja saattoi ottaa vieraan parhaiten vastaan.

Sillä välin Björk selaili vanhoja lehtiä ja etsi niistä herra Elmer Nyqvistin kuolinilmoituksen. Se löytyi Uudesta Suomesta marraskuun toiselta viikolta. Ilmoitus oli pieni. Suremaan jäivät tytär Margareta, herra Rainer Söderlund, työtoverit kultasepäntiikkeessä ja ”serkut”. Keitähän serkut olivat, ja tiesivätkö he mitään tapauksesta? No, sen Björk saisi selville, kun kuulisi kaiken neiti Nyqvistiltä.

Björk söi torstaiapäivänä lounaan Axel-Electron toimistolla, jotta pääsi lähtemään kello kolmelta tapaamiseen. Yrjönkadun rakennus oli melko uusi ja koristeellinen. Erityisesti porraskäytävän tyylikkyys oli Björkin mieleen. Neiti Nyqvist asui neljännessä kerroksessa. Kun Björk väänsi ovikelloa, hän kuuli sisältä naisääniä. Oven avasi nuori nainen, jolla oli siro vartalo, sievät kasvot ja tummat hiukset ja silmät.

– Neiti Nyqvist? sanoi Björk ja otti hatun päästään. – Hyvää päivää, olen Karl Axel Björk. Ingrid Montén on sopinut, että tulisin tapaamaan teitä tänään.

– Aivan, aivan, sanoi nuori nainen. – Minä olen Margareta Nyqvist, hyvää päivää. Käykää sisälle. Asun yhdessä kahden opettajakollegani kanssa. Tässä on maisteri Elin Karlsson. Hän opettaa latinaa samassa koulussa kuin minä.

Björk astui eteishalliin ja puristi ensin neiti Nyqvistin ja sitten neiti Karlssonin kättä. Jälkimmäinen oli vaalea, vankkatekoinen nuori nainen, jolla oli siniset silmät, punaiset posket ja pyöreät silmälasit. – Minä olen tästä lähdössä, niin ettei minusta tarvitse välittää, sanoi neiti Karlsson reippaasti ja otti päällystakin naulakosta. – Eikä Siiri tosiaan tule ennen kello puoli kahdeksaa, hän on kokouksessa. Voitte istua kaikessa rauhassa salongissa. Haudutin teille teen valmiiksi.

Björk auttoi takin neiti Karlssonin päälle, ja tämä kiitti, pani saapikkaat jalkaansa ja turkislakin päähänsä ja lähti. Sitten Björk riisui oman takkinsa ja päällyksenkensä.

– Minulle on huokeampaa asua yhdessä ystäväieni kanssa ja jakaa vuokra, selitti neiti Nyqvist. – Asunto on suuri, ja voin säästää tulevaisuutta varten. Sulhaseni tekee samoin. Hän toivoo, että saisi paikan oopperan orkesterissa. Tällä hetkellä hän soittaa elokuvateattereissa.

– Mikä on hänen instrumenttinsa? tiedusteli Björk ja asetti hattunsa hyllylle.

– Viulu. Rainer myös säveltää musiikkikappaleita. Hän opiskelee ahkerasti uudessa konservatoriossa. Tulkaa peremmälle. Juodaan teetä. Minulla on tarjota sen keralla vehnäpullaa ja sokerikorppuja.

Margareta Nyqvist johdatti Björkin valoisaan salonkiin ja pyysi häntä istumaan kellertävällä kankaalla päällystetylle tuolille. Pöydälle oli katettu teekupit ja lautaset ja teekannu, joka oli pannumyssyn alla. – Haen vesipannun ja leivonnaiset ja palaan sitten seuraanne, sanoi neiti Nyqvist ja poistui.

Björk katseli ympärilleen. Salonki oli siisti ja kauniisti sisustettu, mutta siitä näki, ettei asukkailla ollut liiemmin rahaa. Huonekaluja ei ollut paljon ja ne olivat yksinkertaisia. Neiti Nyqvist olisi varmasti mielellään perinyt jotakin, ajatteli Björk, kun neiti kantoi pöytään korillisen korppuja ja vehnäsiä ja vesipannun, jonka hän laski oljista punotun alusen päälle.

Neiti Nyqvist kaatoi teen kuppeihin ja istui sitten pöydän toiselle puolen. – Ottakaa vehnästä, olkaa hyvä, hän sanoi. – Ingrid kertoi, että olette yksityinen salapoliisi, ja olette ratkaissut kaikki eteenne tulleet arvoitukset.

Björk räpytteli silmiään. – Se on kiltisti sanottu. Olen harrastaja, ja päivätyönäni istun liikeyrityksen konttuurissa ja tutkin tilauskirjoja. Mutta rikokset ja sen sellaiset kiinnostavat minua. Ymmärrän, että teidän huolenne on sen kaltainen, että ette halua antaa sitä poliisin hoidettavaksi.

– Se pitää paikkansa. Isäni omaisuus on kadonnut, mutta näyttää siltä, että hän on itse antanut sen pois. En voi todistaa, että olisi tapahtunut rikosta. Kuitenkin uskon, että isä on ollut jonkun toisen vaikutuksen alainen. Ja luulen, että se joku on nainen. Kauheinta on epäily, ettei isän kuolema... ettei se ollut sellainen miltä näytti.

– Isänne jätti teille kirjeen, eikö niin?

Neiti Nyqvist nyökkäsi, nousi ylös ja meni korkean piirongin luokse. – Se oli lyhyt, hän sanoi, avasi piirongin laatikon, palasi sitten pöydän ääreen ja ojensi paperin Björkille. – Eikä se kerro kovin paljon. Muuta kuin että isäni mieli oli murtunut.

Björk otti paperin ja katsoi sitä.

Rakas tyttäreni!

*Olen pahoillani. Minua on kohdannut suuri järkytys.
En jaksa kantaa tätä surua ja häpeää. Kun luet tämän,
olen poissa.*

Isäsi.

– Tuliko tämä postissa? kysyi Björk.

– Tuli, sanoi neiti Nyqvist. – Säikähdin kovasti, ja lähdin heti kirjeen saatuani isäni luo Johanneksentielle. Asunto on lapsuudenkotini, muutimme sinne vuonna 1906 kun olin kymmenvuotias, mutta minulla ei ollut enää sinne avainta. Talonmies kuitenkin tunsu minut ja avasi oven. Isä makasi vuoteella peiton alla silmät kiinni. Hän ei hengittänyt ja hänen ruumiinsa oli kylmä. Yöpöydällä oli vesilasi ja lääkepullo. Näytti siltä, että hän oli ottanut hyvin suuren annoksen unipulveria.

– Onko käsiala varmasti isänne?

– Se näyttää isän kirjoitukselta. Niin... kirjaimet ovat epävarmoja. Mutta se on ehkä johtunut siitä, ettei hän ollut oma itsensä.

– Hm, sanoi Björk. – Onko teillä näyttää minulle isänne käsialaa?

Neiti Nyqvist meni taas piirongin luokse, ja Björkin eteen pöydälle pantiin pino kirjeitä. – Tässä on kirjeitä viime keväältä ja kesän alusta. Silloin kirjoitimme toisillemme ja tapasimmekin silloin tällöin. Sitten isä muuttui. Tapaamiset eivät enää sopineet. Hän alkoi arvostella sulhastani. Ja sitten minua. Ja hän lakkasi kirjoittamasta minulle. Viimeisen kirjeen sain elokuun loppupuolella, se on tuossa päällimmäisenä. Se oli ikävä kirje. Koetin päästä hänen luokseen, kun olin saanut sen. Hän ei avannut ovea. Enkä nähnyt häntä enää, ennen kuin kuolleena.

Neiti Nyqvistin oli selvästi vaikea puhua asiasta. Hän puristeli käsiään yhteen ja hänen sievät, madonnamaiset kasvonsa olivat kalpeat ja ahdistuneet.

Björk avasi päällimmäisen kuoren ja veti kirjeen esiin.

Hyvä Margareta,

Minua loukkaavat syvästi vihjailusi siitä, että minulla olisi ystäviä, jotka vaikuttavat minuun epäedullisesti. Muista, että olen sinua vanhempi ja isäsi, joten voi olettaa, että minulla on elämäkokemukseni perusteella parempi arvostelukyky kuin sinulla. Minulla on myös oikeus valita seurani. Toivoisin, että olisit iloinen siitä, etten ole yksinäinen ja surumielinen, etkä kieltäisi minulta iloa ja onnea. Et sinä ajatellut minua, kun valitsit sulhasesi. Olet osoittanut, että hyvinvointini on sinulle yhdentekevää. En sano tätä mielelläni, mutta ole hyvä ja anna minun elää elämääni kuten haluan. En voi ajatella tapaavani sinua tai olevani muuten kanssasi yhteydessä ennen kuin olet muuttanut suvaitsevammaksi.

Isäsi.

– Olette oikeassa, tämä kirje herättää levottomuutta, totesi Björk. – Käsiala ei ole aivan samanlainen kuin toisessa kirjeessä. Saanko ottaa kirjeet kotiini? Katselisin niitä tarkemmin.

– Voitte toki ottaa ne, sanoi neiti Nyqvist. – Niissä ei ole mitään yksityistä. Viimeisistä kirjeistä näette, että hän ei arvosta sulhastani. He ovat täysin erilaisia, siitä oli kyse. Rainer on taiteilijasielu, eikä isä ymmärrä sellaisia ollenkaan.

– Mikä sai teidät epäilemään, että isällänne olisi ollut naisystävä?

– Useakin seikka. Hän muuttui vältteleväksi puheissaan. Eikä tahtonut enää kutsua minua kotiin. Tapasimme kahvilassa. Hän tuoksui erilaiselta. Minusta tuntui, että hän tuoksui naisen hajuvedeltä. Ja sitten... satuin heinäkuun lopussa kävelemään Eerikinkadulla. Sillä on Alenin ja kumppanien kultasepänliike, jonka osakkeista isäni omisti neljänneksen ja jossa hän oli työssä. Näin kaukaa, että hän astui ovesta kadulle, ja aioin rientää hänen luokseen, mutta sitten näin naisen, joka oli ilmeisesti odottanut häntä. Isä otti naista käsivarresta ja käveli hänen kanssaan pois päin minusta. Onneksi. En tiedä, mitä oli sanonut ja tehnyt, jos he olisivat tulleet minua vastaan.

– Seurasitteko heitä? kysyi Björk.

– En tohtinut. Taikka se ei tullut mieleeni. Ei silloin. Ajattelin, että ehkä isä kertoo naisesta, kun taas tapaamme. Mutta ei hän kertonut.

– Näittekö naista uudelleen?

– Vain kerran. Eräänä iltana elokuussa, kun olin menossa jälleen isäni ovelle. Nainen tuli ulko-ovesta ja ohitti minut, ja vasta sitten tajusin, että hänessä oli jotakin tuttua. Tuoksu, sama kuin isässä. Ja hän keinutti lanteitaan tietyllä tavalla. Käännyin, mutta hän oli kadonnut kadun kulman taakse, ja kun juoksin sinne, häntä ei enää näkynyt.

– Ette nähnyt hänen kasvojaan?

Neiti Nyqvist pudisti päätään. – Hänellä oli hattu, jossa oli musta harso, ja se peitti hänen kasvojensa yläosan. Mieleeni tuli suruasu. Mutta hattu ei ollut musta vaan sininen.

– Miten hän oli pukeutunut?

– Ei mitenkään silmiinpistävästi. Hänellä oli pitkä tyköis-tuva takki, tummansinistä verkkaa, ja sen alla kapeahko leninki.

Luulen ainakin, että leninki oli kapea, koska hän otti lyhyitä askelia.

– Kuvaus sopii todellakin moneen ihmiseen.

– En katsonut häntä tarkasti. Olin ajatuksissani.

– Mutta olette varma, että nainen oli sama kuin se, jonka kanssa isänne lähti kultasepäntuotuksesta?

– Kyllä. Siitä olen varma. Muistan hyvin sen hajuveden tuoksun. Makea kukkaistuoksu, jossa oli myskiä mukana. Kirjoitin sitten isälle ja kysyin, onko hänellä naisystävä, ja onko se syynä siihen, että hän välttelee minua eikä kirjoita minulle.

– Ja sen jälkeen saitte tuon viimeisen kirjeen?

Neiti Nyqvist nyökkäsi.

– Poliisi ei varmaankaan tutki asiaa, jos todisteet eivät ole vahvemmat, sanoi Björk.

– Entä te? kysyi neiti Nyqvist huolestuneella äänellä. – Mitä te ajattelette?

– Sitä, että on tapahtunut jotakin hämää. En vain epäile, vaan uskon niin. Ja kyllä, tapaus kiinnostaa minua ja voin tutkia sitä.

Neiti Nyqvist huokaisi helpotuksesta. Sitten hänen otsalleen lankesi uudelleen huolen varjo. – En ole varakas, hän sanoi. – Toivoin, että olisin perinyt jotakin, mutta siitä ei tullut mitään. En voi maksaa paljoa...

– Älkää ajatelko sitä, sanoi Björk. – Tutkin tapausta, koska luulen, että on tapahtunut rikos. Jos joskus saatte osan perinnöstä takaisin, voitte harkita uudelleen.

– Olette hyvin ystävällinen, sanoi neiti Nyqvist, ja hänen tummiin silmiinsä syttyi lämmin valo. – Koetan auttaa teitä parhaan kykyni mukaan.

– Kertokaa vielä isästänne. Millainen hän oli, kun olitte lapsi? Milloin äitinne kuoli, ja mitä sitten tapahtui?

Neiti Nyqvist joi teetä ja söi palan vehnäpullaa ennen kuin vastasi. – Me olimme mielestäni tavanomainen perhe, hän sanoi. – Olimme yleensä onnellisia. Vaikka työ vei kovasti isän aikaa, ja äiti sairasteli. Hän menehtyi lapsivuoteeseen, kun olin yhdentoista ikäinen. Lapsikin kuoli. Se olisi ollut poika. Äitini oli menettänyt jo kaksi vauvaa. Isäni oli kovasti murheissaan ja teki entistä enemmän töitä. Minä jäin kotiapulaisemme Irman hoiviin. Hän oli minulle kuin toinen äiti, vaikka hän oli äitiäni vanhempi. Rakastin häntä suuresti, ja elämäni palasi uomiinsa. Suoritin ylioppilastutkinnon ja kävin kaksi vuotta yliopistoa, mutta sitten menetin myös Irman, ja huomasin väsyväni opiskeluun. Tahdoin pois kotoa. Olinhan jo aikuinen. Olin jonkin aikaa Monténin tyttöjen kotiopettaja, säästin rahaa ja vuokrasin sitten asunnon yhdessä Elinin kanssa ja suoritimme yhtä aikaa maisterintutkinnon, niin että olimme pätevät lyseon opettajiksi ja aloimme saada kunnon palkkaa. Myöhemmin otimme Siiri Tuomivaaran tähän kolmanneksi vuokralaiseksi.

– Löysin isänne kuolinilmoituksen, ja siinä mainitaan teidän lisäksi serkut. Keitä he ovat?

– Äitini sisaren lapsia. Tuure ja Ruut Simelius. He ovat suunnilleen minun ikäisiäni ja asuvat Porvoossa. Minulla ei ole muita sukulaisia. Heidän isänsä hukkui melko nuorena – hän oli merikapteeni – ja tätini menehtyi kapinan aikoihin keuhkotautiin.

– Entä isänne liikekumppanit kultasepäntuotuksessa? Tietävätkö he yhtään mitään siitä, mitä isällenne viime syksyllä tapahtui?

Neiti Nyqvist näytti epäröivältä. – Kaksi heistä tuli hautausmaalle, hän sanoi. – Herrat Nikkilä ja Alen. He eivät puhuneet paljon, ja tuntuivat olevan hämillään. Rainer sanoi, että

he kiittelivät isän työtä. En ole käynyt liikkeessä lainkaan viime aikoina. Lakimies, joka hoiti muutama vuosi sitten isän asioita ja joka auttoi minua selvittämään isän omaisuuden tilan, kertoi minulle, että isä on myynyt pois osuutensa lokakuussa.

– Aha, sanoi Björk. – Voinko puhua lakimiehenne kanssa?

– Varmaankin se sopii. Hänellä on myös huoneuston avain, jos tahdotte käydä katsomassa sitä.

– Ilman muuta haluan.

– Varatuomari Ilmari Kallio on hänen nimensä. Voin antaa teille hänen osoitteensa ja telefooninumeronsa.

Björk kirjoitti muistiin neidin antamat tiedot ja kysyi sitten:

– Mitä isänne ajatteli siitä, että muutitte pois kotoanne?

– Ei hän erityisesti vastustanut lähtöäni. Jos hän olisi ollut huonossa kunnossa, olisin ehkä jäänyt, mutta hän oli täysin terve. Hänellä oli työnsä ja harrastuksensa. Hän keräili taidetta ja antiikkiesineitä. Niitä oli meillä paljon kotona. Eikä niitä ole enää. Vain yksi tauluista jäi seinälle.

– Entä tämä nainen? Mitä olisitte ajatellut, jos isänne olisi mennyt uusiin naimisiin?

Neiti Nyqvist kohautti olkapäitään. – En minä olisi vastustanut sitä. Isällä oli oikeus mennä uusiin naimisiin, hän oli ollut leski niin monta vuotta. Olisin toivonut, että isä esittelisi minulle valitsemansa kumppanin ja voisimme tutustua. Mutta isä ei suostunut kertomaan minulle mitään tästä naisesta, vaan salasi hänen olemassaolonsa. Miksi ihmeessä? Se ei ole normaalia. Kun kysyin suoraan, hän ei vastannut, vaan puhui vain ystävistä. Luittehan kirjeen.

– Ymmärrän, sanoi Björk. – Onko teillä mitään aavistusta, miksi isänne salasi teiltä naisystävän olemassaolon?

– Ei todellakaan. Jos nainen oli hänelle niin tärkeä, miksi en saanut tietää hänestä?

– Saattaa olla, että nainen kielsi häntä kertomasta. Ja miksi hän sen teki ja kuka hän on, se minun on nyt selvitettävä.